

Itálie

Rané baroko (1590 - 1625): barokní architektura vznikala v Římě v návaznosti na tvorbu manýristických architektů, především Michelangela, Palladia a Vignoly. Nositelkou nového slohu se zde stala sakrální architektura, která měla v **duchu tridentského koncilu** své jasně definované ideologické poslání - měla být výrazem autority církve (auctoritas ecclesiae) a zároveň svojí nádherou i „velkolepým představením“ („spettacoli grandiosi“) umocňujícím prožitek víry.

První fázi ve vývoji sakrální architektury podélného typu představuje **římský jezuitský kostel II Gesù** (1568 - 1584) architektů **Giacoma Barozzi daVignoly** (1507 - 1573) a **Giacoma della Porty** (1539 - 1602) (tvůrce průčelí), jehož dispozice plně odpovídala potřebám protireformace (rozlehlý jednolodní prostor pro velký počet věřících, postranní kaple pro soukromou pobožnost, zdůrazněný prostor hlavního oltáře) a stal se proto vzorem podobně projektovaných kostelů v ostatních katolických zemích. Schéma podélné dispozice (inspirované kostelem II Gesù), které začalo v sakrální architektuře převažovat, pak **uplatnil Carlo Maderno** (1556 - 1629), první velký barokní architekt, v **dostavbě chrámu sv. Petra v Římě jako trojlodní baziliky se širokým sloupovým průčelím a v projektech dalších římských chrámů.**

Nové slohové cítění se začalo prosazovat i ve světské architektuře - vilách a palácích významných rodů (Borghese, Barberini, Doria a Pamphili), jejichž někteří příslušníci se stávali kardinály a papeži. **Zatímco renesanční paláce ještě připomínají svou uzavřenou dispozicí pevnost, barokní rezidence jsou již otevřeny do prostoru a architektonicky propojeny s okolní přírodou.**

CARLO MADERNO (1556 - 1629): hlavní představitel architektury raného římského baroka, strýc a učitel Francesca Borrominiho. Jako architekt pracující ve službách papeže Pavla V. (z rodu Borghese) se zabýval především chrámovými stavbami, pro něž vytvořil typ průčelí, které je charakteristické výrazně plastickými články, zdůrazněnou vertikálitou a prostorovou hloubkou.

Hlavní díla v Římě:

dostavba chrámu sv. Petra (1607-1626; připojením bazilikálního trojlodí k dosavadní renesanční centrále Maderno, navázal na koncepci kostela II Gesù a potřeby nové protireformační liturgie. Široké průčelí se sloupovým portikem a celkem pěti vchody měly doplňovat dvě boční věže (z nichž se však realizovaly pouze základny) a tvořit tak výškový pendant k Michelangelově obrovské kupoli);

kostel Santa Suzanna (1594-1605; nejvýraznější architektonický prvek kostela představuje Madernovo typické, plasticky modelované průčelí, které je rozdělené do tří polí a harmonicky rytmizované sloupy, pilastry a bohatě zdobenými nikami);

kupole kostela Sant' Andrea della Valle (1622-1625; vedle proslulé Madernovy kupole (druhé největší kupole v Římě) zde stojí za pozornost i pompézní, vrcholně barokní průčelí Carla Rainaldiho z roku 1665 zdobené sdruženými sloupy a několikrát zalamovaným štítem).

Další díla v Římě:

projekt **Palazzo Barberini** (1628-1633; vstupní průčelí paláce se třemi klasickými vzestupně uspořádanými řády realizoval Lorenzo Bernini);

kupole kostela San Giovanni dei Fiorentini (1614; v kostele je Carlo Maderno spolu se svým synovcem Francescem Borrominim pohřben);

kaple v **Palazzo del Quirinale** (1574 - 30. léta 18.stol.; dříve byl palác letním sídlem papežů, nyní je oficiální rezidencí italského presidenta).

GIOVANNI VASANZIO: vl.jm. Jan van Santen; vlámský architekt a malíř pocházející z Utrechtu a působící v Římě na přelomu 16. a 17. století. V letech 1613 - 1615 vystavěl pro synovce Pavla V. (kardinála Scipiona Borghese) Villu Borghese, jejíž početné výklenky a výstupky, plastiky a reliéfní pole vystupující z hmoty stavby, jsou typickým výrazovým prostředkem pozdně manýristického tvarosloví. (Dnes se ve vile nachází Museo e Galleria Borghese s vynikající soukromou sbírkou obrazů a soch shromážděných touto rodinou; je zde např. slavné sousoší Apollóna a Dafné Lorenza Berniniho nebo socha Pauliny Borghese, Napoleonovy sestry zobrazené jako Venuše, od Antonia Canovy).

Vrcholné baroko (1625 - 1675): hlavními protagonisty vrcholného období barokní architektury v Římě jsou **Gian Lorenzo Bernini (1598-1680), Francesco Borromini (1599-1667), Pietro da Cortona (1596-1669) a Carlo Rainaldi (1611-1691)**, kteří zde pracovali ve službách papežů (Urbana VIII., Inocence X. a Alexandra VII.) jak na jednotlivých stavbách paláců a kostelů, tak i na rozsáhlých projektech urbanistických úprav, které s novou výstavbou souvisely. Zvláště za Alexandra VII. došlo k realizaci řady velkých projektů, jakými byla úprava Piazza San Pietro, Piazza del Popolo, Piazza della Rotonda a dalších římských náměstí a přilehlých ulic.

Mimo Řím se barokní architektura vyvíjela v severní i jižní Itálii, především:

- v **Turině**, hlavním městě státu Piemont a rezidenci savojského vládnoucího rodu, kde již od konce 16.století probíhala intenzivní a urbanisticky promyšlená výstavba moderního města na pravidelném, šachovnicově uspořádaném základu původně římského tábora.

Nejvýznamnějšími architekty zde byli **Guarino Guarini** (1624-1683), představitel dynamického směru, a **Filippo Juvarra** (1678-1736), představitel klasicistního směru italské, již pozdně barokní architektury;

- v Benátkách - jednak v návaznosti na architekturu Andrey Palladia a jeho následovníků, jednak ve svébytné eklektické linii Baldassare Longhena (1604-1682);

- v Lecce (Apulie), kde vznikala svérázná architektura bohatě dekorativního stylu, v němž se spojují prvky španělského baroka se staršími renesančními a středověkými motivy (kostel Santa Croce; 1548-1697).

PIETRO DA CORTONA (1596 - 1669): vl.jm. Pietro Berrettini; malíř a architekt, významný představitel římské barokní nástěnné malby, v níž naplno rozvinul možnosti iluzivního propojení obrazu s architekturou (např. v nástropní fresce Triumf Boží prozřetelnosti v Palazzo Barberini). Jako architekt reprezentující spíše klasicistní linii dokázal s mimořádným citem sladit jednotlivé části stavby (především kupoli s průčelím) a zároveň celou stavbu zakomponovat do prostředí městského parteru.

Hlavní díla v Římě:

průčelí kostela **Santa Maria della Pace** (1656-1657; P. Marie Míru; netradičně pojatý polokruhovitý portikus, pro nějž bylo Pietro da Cortonovi vzorem **Bramanteho Tempietto**, doplňují dvě opačně vyklenutá křídla, nižší než průčelí, která společně s portikem dynamizují celou stavbu a vyvolávají jedinečný scénický efekt);

kostel Santi Luca e Martina (1635-1650; sv. Lukáše a Martiny; první barokní kostel na půdorysu řeckého (rovnoramenného) kříže je podobně jako kostel Santa Maria della Pace podivuhodný svým mistrně propracovaným průčelím, jehož vypuklá část, připomínající motiv tamburu, i dekorativní prvky, jsou v dokonalém souladu s kupolí. Přísnou symetrii stavby zde zdůrazňuje malý segmentový štít na hlavní římse ozdobený kartuší, jejímž středem prochází osa spojující lucernu, kupoli i střední část průčelí).

GIAN LORENZO BERNINI (1598 - 1680): sochař, architekt a urbanista, renesanční typ geniálního „uomo universale“. Ve službách tří papežů, především však Urbana VIII. a Alexandra VII., vytvořil v Římě řadu vynikajících děl (počínaje architekturou a sochařskou výzdobou fontán, přes přestavby a novostavby paláců a kostelů, až k rozsáhlým úpravám římských náměstí a ulic) a vtiskl tomuto městu jedinečnou barokní podobu. Vnesl do baroka velkolepou monumentální formu založenou na jednoduchých křivkových tvarech (elipse, kruhu), využití (Michelangelovy koncepce) tzv. vysokého řádu, výrazné plasticitě architektonických článků a efektní scénické působivosti.

Hlavní díla v Římě:

baldachýn v chrámu sv. Petra (1624-1633; z řady děl určených pro výzdobu chrámového interiéru, kterými Berniniho pověřil papež Urban VIII., vyniká bronzový baldachýn nad hlavním oltářem o výšce 28 metrů, který je obrovskou zvětšeninou baldachýnu užívaného při procesích. Dominantním prvkem baldachýnu jsou torované tzv.šalamounské sloupy (colonne tortili), které převyšují chrámovou apsidu a udělují oltářnímu prostoru dynamický pohyb. Bernini byl zároveň pověřen ztvárněním pilířů křížení chrámových lodí, do nichž vsadil originální sloupy původního oltáře a vyjádřil tak kontinuitu raného křesťanství s dobou protireformace);

kolonáda na náměstí sv. Petra (1656-1657); kolonáda, kterou tvoří 284 toskánských sloupů ve čtyřech řadách, a která měla svým tvarem symbolizovat „církve otevírající svou náruč zástupům věřících“, obíhá kolem náměstí v podobě lichoběžníku a příčně položené elipsy, v jejímž středu je vztyčen obelisk z Neronova cirku. Na Michelangelovu koncepci Kapitolského náměstí zde navazuje Berniniho uložení obou lichoběžných sloupových křídel, která se v koridoru před bazilikou rozšiřují a zvyšují tak, pomocí perspektivní iluze, účinek jejího průčelí);

průčelí Palazzo Barberini (1628-1633; zatímco půdorys budovy s trojkřídlou dispozicí a čestným dvorem navrhl pro synovce Urbana VIII., Taddea Barberiniho, Carlo Maderno, Barberini realizoval konečnou podobu průčelí se třemi vzestupně uspořádanými sloupovými řádami (polosloupy s dórskými hlavicemi v přízemí, polosloupy s iónskými hlavicemi v prvním patře a pilastry s korintskými hlavicemi ve druhém patře) a originálně zapuštěnými okny se zešíkmeným ostěním ve druhém patře);

schodiště zv. Scala Regia ve Vatikánu (1663-1666; i tato architektonická kompozice je dalším příkladem Berniniho schopnosti využívat **iluzivní perspektivu a různé scénické efekty**. Zdánlivého prodloužení schodišťového ramene zde architekt dosáhl kónickým zúžením schodišťových stupňů a zároveň zkrácením rozestupů mezi sloupy);

kostel Sant'Andrea al Quirinale (1658-1670; umělecky nejvýznamnější Berniniho kostel, nazývaný podle růžového mramoru interiéru „perla baroka“, je tak jako řada dalších římských barokních kostelů relativně malý. Stísněné místní podmínky vedly Berniniho k volbě centrální stavby na půdorysupříčně položené elipsy, v jejíž mohutných zdech je zabudováno osm kaplí včetně chóru a vchodu, které leží na její kratší ose. Na průčelí kontrastuje strohá přímočarost pilastrů ve vysokém řádu s půlkruhovitými tvary portiku, přístupového schodiště a termálního okna)

Další díla v Římě:

průčelí Palazzo Chigi-Odescalchi(1644);

lodžie Palazzo del Quirinale na Piazza del Quirinale(1635);

průčelí kostela Santa Bibiana(1624-1626).

FRANCESCO BORROMINI (1599 - 1667): vl.jm. Francesco Castelli; synovec Carlo Maderny, pod jehož vedením začínal pracovat jako kameník a kreslič plánů, když přišel kolem roku 1620 (po krátkém pobytu v Miláně) do Říma. Vedle G.L.Berniniho a G.Guariniho je považován za největšího evropského architekta 17.století a **zakladatele dynamického (radikálního) směru barokní architektury.** Své stavby, hlavně kostely, projektuje velmi složitě a originálně: vychází z průniků stereometrických těles a konvexně-konkávních křivek, využívá tvarových nadsázek i iluzivních možností perspektivy. Prázdnou plochu fasády redukuje na minimum a prostřednictvím výrazné plasticity architektonických článků i další bohaté dekorace proměňuje architekturu ve velkolepé sochařské dílo.

Ve své době působily Borrominiho stavby výstředně až iracionálně, nebot (podle názoru Berniniho) zpochybňovaly antropomorfní koncepci renesance a v širším smyslu i obecná kompoziční pravidla architektury.

Hlavní díla v Římě:

kostel San Carlo alle Quattro Fontane (interiér: 1638-1641; průčelí: 1664-1667; projekt kostela a kláštera španělských trinitářů (u křižovatky „Čtyř kašen“), zasvěceného sv. Karlu Boromejskému, byl Borrominiho prvním a zároveň posledním dílem, když v letech 1664 - 1667 pracoval až do své tragické smrti na průčelí kostela. Základním motivem jeho zřejmě nejproslulejšího díla je několikanásobné konvexně-konkávní zvlnění, které probíhá jednak obvodem i půdorysem interiéru a vrcholí oválem kazetové kupole, jednak ve zvlněné rovině trojitě zakřivené fasády, kde vyvolává dynamický kontrast ve spojení s vysokým sloupovým řádem.(Ve skoseném rohu kostela se nachází jedna ze čtyř kašen se sochou bohyně Junony, které zdobí křižovatku ulic Via delle Quattro Fontane a Via del Quirinale));

kostel Sant' Ivo alla Sapienza(1642-1644; 1646-1665; kostel situovaný na malém nádvoří Palazzo della Sapienza, v němž až do roku 1935 měla své sídlo stará Římská universita, je dalším příkladem Borrominiho tvůrčí originality. Základní půdorysný motivšesticípé hvězdy zde přechází i do šestidílné kupole bez tamburu, která je poskládána ze střídavě konvexních a konkávních segmentů a zakončena neobvykle vysokou lucernou se spirálovitě stoupajícím schodištěm);

kostel Sant' Agnese in Agone(1652-1657; průčelí:1666; („agones“byly atletické závody, které se zde konaly v 1. století za Domitianovy vlády);
kostel sv.Anežky na Piazza Navona, jehož stavbu zahájili roku1652Girolamo Rainaldi a jeho syn Carlo Rainaldi, byl posledním Borrominiho dílem, na kterém pracoval z pověření svého mecenáše papeže Inocence X. Svým

konkávě prohnutým a přitom proporčně vyváženým průčelím zde úspěšně změnil původní projekt Rainaldiů s extrémně předsunutým portikem, který by zcela narušil typicky protáhlou dispozici náměstí uchovávaného si původní tvar starořímského závodiště);

Další díla v Římě:

Oratorio e Casa di San Filippo (1637-1650; oratoř řádu Filipa Neriho - oratoriánů (Filip Neri nejdříve založil bratrstvo laiků, kteří se společně účastnili bohoslužeb a pomáhali poutníkům a nemocným). Mohutnou stěnu konkávního průčelí oratoře odlehčuje množství plastických a tvarově originálních článků, jejichž působivost násobí kontrasty barev, světla a stínů);

západní průčelí jezuitské koleje **Palazzo della Propaganda Fide** (1654-1662/64; dlouhou souvislou plochu fasády, která se stala svým pojetím prototypem jezuitských kolejí a veškeré řádové architektury, zde Borromini rytmitizuje plasticky členěnými poli, v nichž se střídají přímé linie s konkávními a konvexními křivkami);

dostavba Palazzo Pamphili (vedení stavby sídla rodiny Inocence X., kterou začal z papežova pověření budovat roku 1646Girolamo Rainaldi, převzal Borromini a vylepšil řadou efektních architektonických prvků, jako např. galerií, impozantními vchody a centrálním oknem na náměstí přepaženým konvexní římsou);

úprava interiéru kostela San Giovanni in Laterano(1646-1650).

CARLO RAINALDI (1611 - 1691): poslední z významných římských architektů vrcholného baroka, dlouhou dobu pracující společně se svým otcem Girolamo Rainaldim (1570-1655), konzervativním architektem, který zůstával pod vlivem manýristické tradice svého učitele Domenica Fontany. Teprve ve službách papeže Alexandra VII. se vypracoval ke svébytnému a v Římě neobvyklému stylu. Působil však také v Modeně, Parmě, Piacenze a v Bologni.

Hlavní díla v Římě:

kostel Santa Maria in Campitelli (1660/62-1667; dominantním architektonickým motivem, který Rainaldi s oblibou používá v interiérech i na průčelích kostelů, je větší počet samostatných nebo sdružených sloupů, které zde mají jak scénický, tak ideově-symbolický význam);

průčelí kostela Santa Maria della Valle (1661-1665);

dvojice kostelů Santa Maria in Montesanto a Santa Maria dei Miracoli na Piazza del Popolo (1662-1667; dvojice pohledově stejných, symetricky situovaných kostelů, jejichž vzorem byl Rainaldimu římskýPantheon, měla tvořit hlavní dominantu náměstí a zároveň impozantní vstupní rámec do

města při ústí tří z něho vycházejících ulic(tzv. trivia). Problém nestejného tvaru pozemků a potřeby zachovat pohledovou symetrii zde Rainaldi vyřešil užitím oválného půdorysu pro kostel Santa Maria in Montesanto a kruhového půdorysu pro kostel Santa Maria dei Miracoli).

GUARINO GUARINI (1624 - 1683): architekt, filosof a matematik; představitel radikálního směru barokní architektury v Turíně a jeden z nejvýznamnějších architektů italského baroka. I když se inspiroval Borrominiho architekturou (např. ve využití trojúhelníkové geometrie nebo ornamentálně strukturálních motivů), zároveň ji i překonával mimořádnou tvůrčí představivostí, větší složitostí i vyšší technickou náročností. Tím se stal průkopníkem nového typu architektury, která si již neklade za hlavní úkol kompoziční řešení prostoru, ale spíše techniku jeho konstruktivního vyjádření.

Již v patnácti letech vstoupil do řádu theatinů a v Římě vystudoval filosofii, teologii, matematiku a architekturu. Svými poznatky a myšlenkami, mj. o prolínání různých stereometrických těles a o konstrukcích nových podpěrných systémů, které vyložil v knize Architettura civile (1668; 1737), ovlivnil architekturu především na sever od Alp (např. zvláštní typ klenby zv. „guarineska“ byl používán v pozdním baroku a rokoku v Rakousku i v Čechách).

Hlavní díla v Turíně:

Cappella della Santissima Sindone turínského dómu (1667-1690; nejobdivuhodnější částí kruhového prostoru kaple určené k uchování plátna(zv. Santo Sudario),do kterého bylo zavinuto Kristovo mrtvé tělo, je Guariniho originální kupole konstruovaná na principu šestatřiceti obloukových segmentů kladených v šesti řadách nad sebe a vytvářejících tak její kuželovitou strukturu. Zatímco okna vsazená mezi každý oblouk celou konstrukci prosvětlují a iluzivně odlehčují, vzhůru se zkracující segmenty vytvářejí dojem její mimořádné výšky.

Přestože Guariniho kupole nemají své bezprostřední formální vzory, vyplývá z jeho traktátu o architektuře, že zdroj své inspirace našel mj. v transparentní struktuře odlehčené stěny gotického stavitelství);

kostel San Lorenzo (1668-1687; centrální prostor chrámové lodi, vytvořené na půdorysu pravidelného oktogonu se stranami konvexně prohnutými směrem ke středu, je zaklenut kupolí, jejíž nosnou konstrukci zde tvoří čtyři dvojice překřížených oblouků sbíhajících se do tvaru osmicípé hvězdy. Transparentní účinek konstrukce zdůrazňují(podobně jako v Cappella della Santissima Sindone) důmyslně zasazená okna);

Palazzo Carignano (1679-1681; Borrominiho principkonvexně-konkávní stěny, který Guarini použil na průčelí paláce, získal zde novou kvalitu ve

spojení s netradičním cihelným zdivem. Palác představuje typ reprezentativní architektury, který ovlivnil jak tuzemskou, tak zejména rakouskou zámeckou architekturu na počátku 18. století).

BALDASSARE LONGHENA (1604 - 1682): nejvýznamnější představitel benátské vrcholně barokní architektury, v níž eklekticky uplatňoval jak prvky **palladiánské pozdní renesance**, tak i prvky dynamického směru římského baroka. V roce 1630/31 byl pověřen stavbou votivního kostela **Santa Maria della Salute** (1630/31-1687; kostel postavený jako děkovný dar P. Marii za skončení morové epidemie se nachází na impozantním místě při ústí Velkého kanálu), který navrhl (v duchu byzantské tradice) jako centrální stavbu na oktogonálním půdorysu s odděleným presbyteriem, vysokou kupolí a bohatě zdobeným a plasticky modelovaným průčelím, v němž se mimo jiné inspiroval i klasickým stylem **benátského kostela II Redentore (Spasitele) od Andrey Palladia**.

K dalším významným Longhenovým stavbám v Benátkách patří například schodiště kláštera San Giorgio Maggiore (1643-1645) a palác Cà Pesaro (1652/59-1710) na nábřeží Velkého kanálu (Canal Grande).

Pozdní baroko a rokoko (1675 - 1750): i když Řím přestává být centrem uměleckého dění (kterým se stává Paříž Ludvíka XIV.), již tradičně zůstává místem studia antického umění. Antika se zde znovu stává středem zájmu vědců, umělců i vzdělané aristokracie. Nově se interpretuje a idealizuje, její památky zkoumá nová věda - archeologie. O antiku se zajímají i papežové, jejichž zásluhou je především uchování a restaurování památek, které byly již od doby Klementa XI. shromažďovány ve Vatikánských a Kapitolských muzeích (v polovině 18. století jmenoval papež Klement XIII. generálním ředitelem římských antických sbírek německého archeologa Johanna Joachima Winckelmannna).

Zatímco např. Španělské schody společně s kostely Santa Croce in Gerusalemme a Santa Maria della Maddalena (ve stylu tzv. římského barocchetta - italské varianty rokoka) představují poslední fázi dynamického proudu barokní architektury, průčelí baziliky San Giovanni in Laterano je příkladem dále se vyvíjejícího klasicistního proudu, který v Římě reprezentuje Carlo Fontana (1634-1714).

V klasicizujícím stylu pokračuje vývoj i v dalších nejvýznamnějších italských městech:

- Turínu, především v díle **Filippo Juvarry** (1678-1736), Fontanova žáka;
- Neapoli, především v díle z Říma povolaných architektů Ferdinanda Fugy (1699-1782) a Luigi Vanvitelliho (1700-1773);
- **a v Benátkách v návaznosti na tradiční linii palladiánské architektury.**

CARLO FONTANA (1634 - 1714): nejvýznamnější představitel římské pozdně barokní architektury, žák Lorenza Berniniho, v jehož ateliéru pracoval 10 let, než se roku 1665 osamostatnil. Jeho prvním významným samostatným dílem a zároveň milníkem na cestě k pozdně baroknímu klasicismu je průčelí kostela San Marcello al Corso (1682-1683), v němž se jakoby vrací k přehledné a sloupovými řády jednoduše členěné kompozici ve stylu Carlo Maderny.

Z řady zakázek, na kterých pracoval v Římě (některé nebyly z různých důvodů realizovány), patří k jeho dalším významným projektům např. dostavba Palazzo di Montecitorio (1694- 1697; dříve Palazzo Ludovisi započatý Lorenzo Berninim) s nerealizovaným návrhem půlkruhovitého náměstí před hlavním průčelím paláce nebo budova papežské celnice (kol. 1700; nyní Burzy), jejíž součástí jsou i zbytky Hadriánova chrámu z r. 145.

Další významná díla architektury v Římě:

Španělské schody (Scala di Spagna) (1723-1726;Alessandro Specchi,Francesco de Sanctis. Monumentální schodiště, jehož působivost dotvářejí terasy a schodišťová křídla, spojuje náměstí Piazza di Spagna s kostelem Santa Trinità dei Monti. Přísně osovou symetrii zde v horní části schodů zdůrazňuje antický obelisk, zatímco střed náměstí pod schody zdobí Fontana della Barcaccia(ve tvaru staré loďky, z níž vytéká voda a která je napůl ponořena v mělkém bazénu) od Pietra (?) Berniniho);

průčelí kostela San Giovanni in Laterano (1732-1735;Alessandro Galilei. Průčelí lateránské baziliky je příkladnou ukázkou nastupujícího klasicistního proudu v pozdně barokní architektuře navazujícího na pozdně renesanční architekturu Andrey Palladia a Michelangela a raně barokní tvorbu Carlo Maderny, zejména na jeho ztvárnění průčelí baziliky sv.Petra);

průčelí kostela Santa Maria della Maddalena (1735;Giuseppe Sardi. Styl zvaný *barocchetto romano*, představující italskou variantu rokoka a zároveň poslední fázi dynamického proudu římského baroka, v němž Sardi vytvořil průčelí kostela, kombinuje dynamicky zprohýbané plochy a zalamované římsy s dekorativním motivem rocaille - typickým rokokovým ornamentem asymetrického, mušlovitě protáhlého tvaru);

Fontana di Trevi (1732-1762;Niccolo Salvi. Obrovská stěna před Palazzo Poli v podobě římského triumfálního oblouku s centrální nikou zde tvoří rámeček bohatě výpravných alegoricko- mytologických scén);

průčelí kostela Santa Maria Maggiore(1741-1743; Ferdinando Fuga);

kostel Santa Croce in Gerusalemme(1741-1744; Pietro Passalacqua, Domenico Gregorini);

kostel Santa Maria del Priorato (1764-1768; Giovanni Battista Piranesi. Architektonicky ztvárněný komplex, k němuž patří náměstí Piazza dei Cavalieri di Malta, kostel včetně interiéru a oltáře i zahrada převorství řádu maltézských rytířů, tvoří množství bizarních, manýristicky nakupených článků inspirovaných uměním římské antiky, ale přetvořených do podoby působivě teatrální inscenace).

FILIPPO JUVARRA (1678 - 1736): architekt pozdně barokního klasicismu, v němž navázal na svého římského učitele Carla Fontanu. Své zkušenosti (evropsky proslulého)tvůrce scénických výprav dokázal uplatnit i v architektuře, v níž dále efektně rozvíjel přejaté formy (zejména z francouzského klasicismu) a slučoval rozdílné styly i různé výrazové prostředky. Stal se tak záhy mezinárodně proslulým a vyhledávaným architektem, jenž mimo Turín, kde působil jako „první královský architekt“, získával významné zakázky i v Portugalsku, Londýně, Paříži a Madridu.

Hlavní díla:

Palazzo Madama v Turíně (1718-1721; vzorem Juarrova návrhu paláce se stal zámek ve Versailles. Za jeho velkými okny do náměstí Piazza Castello se nachází monumentální schodiště, jehož rampy zde svými rozměry připomínají divadelní scénu);

kostel La Superga (na vrchu Colli Torinesi u Turína) (1717-1731; kruhová centrální stavba s vysokým tamburem, širokými křídly s věžemi a dlouhým portikem tvoří syntézu všech předcházejících centrálních staveb. Jde o votivní kostel, jenž byl postaven jako poděkování za vítězství nad Francouzi a jenž se stal zároveň mauzoleem vládnoucího savojského rodu); lovecký zámek Stupinigi (u Turína)(1729-1733; větší část architektonického komplexu zámku zabírají dlouhá křídla nízce komponovaných budov(k nimž patří mj. obydlí služebnictva a stáje) tvořících jakýsi rámeček předscény, v jehož centru je umístěna hlavní budova s eliptickým slavnostním sálem).

Významné stavby v Neapoli a okolí:

Albergo dei Poveri v Neapoli (kol. 1750;Ferdinando Fuga. Budova obrovských rozměrů, která měla být zároveň hospicem, azylovým domem i učilištěm, vyniká dlouhými, maximálně zjednodušenými křídly, která obklopují centrální kostel s kupolí na vysokém tamburu a dosahují až tři- stapedesátimetrové délky);

Palazzo Reale (královský palác) v Casertě u Neapole (1752-1774; přepychovou rezidenci na způsob zámku ve Versailles stavěl Luigi Vanvitelli pro španělského krále Karla III. z rodu Bourbonů. Celkem čtyři nádvoří zde obklopuje 1200 místností s centrálním „gran portico“, z něhož vycházejí čtyři galerie).

Významné stavby v Benátkách:

kostel Santi Simone e Guida (1718-1738; **Giovanni Antonio Scalfarotti**);

Palazzo Grassi(od r. 1749; **Giorgio Massari**);

kostel Santa Maria Maddalena (1748-1763; **Tommaso Temanza**).

Francie

Ačkoliv byla Francie první zemí, která navázala na umění italské renesance a manýrismu, nepřejala (až na výjimky) baroko italského typu, ale vyvíjela vlastní oficiální umění, jehož cílem byla oslava královské moci a monarchistického státu. Proti baroknímu dynamismu se zde pěstoval monumentální styl založený na přímých, horizontálních a vertikálních liniích, na vyváženosti proporcí, přehlednosti forem a racionalismu - charakteristických vlastnostech umění antiky a slohu, který odtud dostal název klasicismus. Centralizace a unifikace ovládající státní politiku zde zcela prostoupily výtvarné umění, především architekturu, která se tak stala reprezentativním obrazem podoby francouzského státu.

Rané baroko (1610 - 1643): období francouzské barokní architektury začíná vládou **Jindřicha IV.** z rodu Bourbonů a jeho státními stavebními projekty uskutečňovanými za podpory ministra Sullyho. Ten po vzoru Říma začal provádět řadu urbanistických úprav města Paříže, k nimž patřilo zejména zakládání nových reprezentativních náměstí, např. Place Dauphine a Place des Vosges.

Za Ludvíka XIII. (1610-1643) pokračovaly úpravy rozšiřováním uličních tahů a zkrášlováním celkového reprezentativního obrazu města, k němuž patřilo i sjednocování podoby fasád obytných domů. Protagonisty nové architektury se zde stali dvorní architekti Salomon de Brosse (1571- 1626), Francois Mansart (1598-1666) a Jacques Lemercier (1585-1654), kteří vytvořili základní vzory zejména zámecké a sakrální architektury.

SALOMON DE BROSSE (1571 - 1626): dvorní architekt ve službách Ludvíka XIII., jehož přínosem pro barokní architekturu byl typ paláce, který se stal nadlouho vzorem francouzské palácové architektury. K jeho nejvýznamnějším stavbám toho typu patří tři paláce, které vybudoval v 1. čtvrtině 17. století: Coulommiers (1613), Blérancourt (1614-1619) a Palais du Luxembourg v Paříži (1615-1624).

Zatímco architektonické články a dekorační prvky těchto staveb vycházejí ještě z (florentské) renesance a (nizozemského) manýrismu (bosáž, zavíjený a mušlový ornament, palmová ratolest, girlandy, volutové štíty zakončené bustami), novátorská je jejich centrální dispozice (corps de logis) se středními a nárožními pavilony bez vnitřního nádvoří, která umožňovala bezprostřední spojení paláce s okolní krajinou.

Salomon de Brosse je také autorem první významné sakrální stavby francouzského baroka - průčelí kostela Saint-Gervais v Paříži (1616-1621), která ještě v duchu tradice 16.století spojuje schéma římského kostela Gesù se stylem francouzského renesančního zámku Anet.

FRANÇOIS MANSART (1598 - 1666): jeden z nejvýznamnějších architektů doby; čelní představitel rodiny stavitelů, jejíž jméno je spojeno s konstrukcí tzv.mansardové střechy tvořené dvěma rovinami o různém úhlu sklonu. Jako tvůrce zámecké architektury se zabýval především možnostmi plastického členění průčelí stavby. V tom smyslu patří k jeho mistrovským dílům Gastonův trakt zámku v Blois (1635-1638), postavený pro bratra Ludvíka XIII. (Gastona d'Orléans), a zámek Maisons-Lafitte (1642-1650) poblíž Paříže pro Richelieuova ministra financí Reného de Longueil. Dominantním plastickým motivem je zdestřední rizalit s nádherným, kamenicky propracovaným schodištěm.

Jedním z nejkrásnějších, již ryze barokních kostelů v Paříži, je votivní kostel Val-de-Grâce, jehož stavbu podle římských vzorů započal François Mansart v roce 1645. Typický pro četné další francouzské barokní kostely je zde portikus se dvěma páry sloupů a trojúhelníkovým frontonem, jenž je výrazně předsunut před čelní stěnu kostela.

JACQUES LEMERCIER (1585 - 1654): významný tvůrce barokního klasicismu pracující pro Ludvíka XIII. a zejména pro jeho prvního ministra kardinála Richelieu. Za svých studií v Římě (1607- 1614) poznal díla Giacoma della Porty a dalších římských architektů, jejichž vliv se projevil zejména v projektech jeho sakrální architektury.

Milníkem ve vývoji francouzského barokního klasicismu se stal Lemercierův Église de la Sorbonne (kostel Sorbonny) v Paříži (1635-1642), který založil kardinál Richelieu, jenž je zde také pohřben. Centrální stavba s dominantní kupolí vybudovaná na půdorysu kříže je netradičně řešena jako jednolodní prostor se čtyřmi kaplemi v rozích a dvěma průčelími (západním a severním), z nichž severní průčelí s portikem o šesti sloupech ústí na nádvoří university.

K dalším významným Lemercierovým zakázkám pro kardinála patří zámek a ideální město Richelieu (od r.1631) a téměř nedochovaný Palais-Cardinal (od r.1633; dnes Palais- Royal), který později Richelieu odkázal králi.

Vrcholné baroko (epocha Ludvíka XIV.; 1643 - 1715): Ludvík XIV., jenž převzal řízení státu po smrti kardinála Mazarina (roku 1661), využíval umění a zvláště architekturu jako prostředek ideologického působení a reprezentace královské moci. Realizátorem jeho ideálních uměleckých představ byl Jean Baptiste Colbert, vrchní intendant financí, který společně s Charlesem Le Brunem řídil Královskou akademii malířství a sochařství a

zároveň zodpovídal za všechny královské stavební projekty. Nástrojem ideologicky řízené stavební politiky se stala nově založená **Académie de l'architecture (1671)**, přičemž k nejvelkolepějším projektům epochy patřila dostavba Louvre a přestavba zámku ve Versailles.

LOUIS LE VAU (1612 - 1670): společně s Françoisem Mansartem a Jacquesem Lemercierem tvoří trojici nejvýznamnějších francouzských architektů, kteří se zasloužili o podobu francouzského barokního klasicismu.

Hlavní díla:

palác Vaux-le-Vicomte u Melumu (1657-1658; stavba, kterou vybuodoval Louis le Vau v jediném roce pro vrchního finančního intendanta Nicolase Fouqueta, představovala ve své době vzorovou ukázkou architektury tohoto typu. Celý zámecký komplex spolu s nádherným parkem tvoří dokonalé komplexní umělecké dílo (Gesamtkunstwerk), na němž se dále podíleli vnitřní výzdobou Charles Le Brun a zahradní architekturou proslulý André Le Nôtre. V jádru hlavní budovy je umístěna příčně položená rotunda prostupující dvěma podlažími a zaklenutá obrovskou kupolí, k níž z obou stran přiléhají symetricky řešená křídla. Rozhodující novinkou celkové kompozice zámku je umístění budovy „entre cour et jardin“ (mezi dvorem a zahradou), které umožňuje harmonické propojení všech částí komplexu počínaje přírodou a konče hospodářskými staveními, dvorem, vestibulem a obytnými místnostmi);

Hotel Lambert v Paříži (1640-1644; nejvýznamnější příklad městského šlechtického paláce zv.hôtel. Tyto typy staveb, které se později uplatnily zvláště v rokoku, vznikaly často na nepravdělných pozemcích a bylo nutno je začlenit do struktury okolní zástavby. Reprezentativní funkci zde měly zejména vestibul, schodiště a galerie. Půdorys, nejčastěji ve tvaru U, obklopuje čestné nádvoří uzavřené do ulice).

JULES HARDOUIN-MANSART (1646 - 1708): žák François Mansarta (jehož jméno převzal); hlavní architekt Ludvíka XIV., pro něhož z velké části realizoval gigantickou přestavbu zámku ve Versailles. Jako „inspecteur général“ a „surintendant des bâtiments du Roi“ kontroloval téměř všechny stavební projekty v královské rezidenci i v provinciích. To jej předurčilo i k řešení urbanistických projektů, k nimž například patřilo vytvoření nových pařížských center - kruhového náměstí Place des Victoires (1682-1687) a Place Vendôme, na němž měla být umístěna řada královských institucí.

Hlavní díla:

Dôme des Invalides v Paříži (1675-1706; v kostele pařížské Invalidovny proměnil Mansart chrám sv.Petra v centrální stavbu, která svou vznosnou kupolí, kolosálním palácovým průčelím, barokní velkolepostí, strohou

dekorací a matematicky přesnými proporcemi dokonale reprezentuje charakter francouzského absolutismu);

přestavba královského zámku ve Versailles (k Mansartovým projektům zde patří především Zrcadlová galerie, kterou uzavřel průčelí vedoucí do zahrady, boční severní a jižní trakty zámku a oranžerie s Velkým Trianonem (dříve Trianon de Marbre) v zámeckém parku).

Louvre: bývalý palác francouzských králů byl založen již v roce 1204 jako pevnost s nárožními věžemi a postupně prošel mnoha stavebními úpravami. V době Ludvíka XIV. byly zbytky staré pevnosti zbořeny a nahrazeny podstatně větší čtyřkřídlovou budovou kolem Čtvercového dvora (Cour Carrée), jehož dostavbou byl pověřen Louis Le Vau. Autorem návrhu východní fasády, dostavěné v letech 1667-1668, byl lékař a matematik Claude Perrault (1613-1688), jenž pojal průčelí jako přísně klasicistní kolonádu se zdvojenými korintskými sloupy a centrálním rizalitem v podobě antického chrámu. **Přestože zde vyšel v řadě detailů z odmítnutého návrhu Gian Lorenza Berniniho (jenž byl roku 1668 pozván Ludvíkem XIV. jako nejslavnější architekt doby k dokončení Louvre), předznamenává jeho projekt počátek klasicismu, který ve francouzské architektuře trval až do roku 1800.**

Versailles: honosná výstavba původně malého loveckého zámku Ludvíka XIII. začala již roku 1668, kdy povolání umělci Louis Le Vau, Charles Le Brun a André Le Nôtre zde rozvinuli novátorské principy použité při výstavbě zámku Vaux-le-Vicomte. Skutečně velkolepé rozšiřování zámku, jehož realizací byl pověřen Jules Hardouin-Mansart, začalo až v letech 1677-1678, když se král rozhodl přesídlit se svým dvorem do Versailles.

Versailles představují rozlohou (zámek pojal 35 000 osob a 6 000 koní) i veškerým příslušenstvím maximální program vrcholně barokního šlechtického sídla, který mimo jiné zahrnuje:

- ◆ trojkřídlový objekt s čestným nádvořím a další křídla v příčném i podélném směru;
- ◆ vnitřní nádvoří;
- ◆ dvorní kapli a divadlo;
- ◆ zrcadlovou galerii na zahradní straně;
- ◆ enfilády, tj. řadu propojených místností, jejichž dveře leží v jedné ose a umožňují tak průhled přes všechny místnosti;
- ◆ pokračování architektury v rozlehlém, přísně geometricky řešeném parku s kanály, vodními efekty, sochami, boskety, parterovými broderiemi a dalšími vedlejšími budovami.

K architektonickým skvostům zde mimo jiné patří:

Cour de Marbre (mramorový dvůr) (1631-1668; Cour de Marbre, nazvaný tak podle dláždění z černých a bílých mramorových desek, vybudoval již za Ludvíka XIII. Philibert Le Roi, ale konečnou podobu fasádám obráceným do dvora dali architekti Louis Le Vau a Jules Hardouin- Mansart);

zámecká kaple (1689-1710; kaple s emporami a polygonálním ochozem, jejíž stavbu započal Jules Hardouin-Mansart a dokončil Robert de Cotte, sjednocuje antické, středověké a barokní architektonické prvky v dokonale harmonizující jednotu);

Galerie des Glaces (Zrcadlová galerie) (1679-1687; Jules Hardouin-Mansart a Charles Le Brun. Společně se Salonem války (Salon de la Guerre) a Salonem míru (Salon de la Paix) představovala Zrcadlová galerie hlavní reprezentační prostory zámku, které vytvářely honosný rámec dvorských slavností a audiencí významných hostů. Množství zrcadel odrážejících světlo slunečních paprsků a tisíců svíček přitom vytvářelo podmanivý efekt, v němž se jakoby ztělesňovalo královo vznešené přízvisko - Král slunce).

Velký význam pro další vývoj rezidence mělo její zapojení do parku, jenž byl stejně jako zámek začleněn do dvorského ceremonálu a jeho alegorických obsahů. Mezi architektonickými prvky zde vyniká zejména oranžerie (1681; Jules Hardouin-Mansart) a skupina Trianonů: na místě stejnojmenné vesnice nahradil původní Trianon de Porcelaine (intimní místo sloužící k setkávání Ludvíka XIV. s madame de Montespan) Velký Trianon (1687-1688; Jules Hardouin-Mansart) s otevřenou sloupovou halou a protáhlými jednopatrovými křídly, jenž se stal vzorem zjemnělé a intimnějšího požadavkům přizpůsobené architektury. O téměř 80 let později pak nechal Ludvík XV. postavit jeho pendant - Malý Trianon (1762-1764; Jacques-Ange Gabriel), jenž však patří svým pojetím již klasicismu doby Ludvíka XVI.

Francouzská zahrada: za vlády Ludvíka XIV. se francouzská zahrada vyvinula v impozantní umělecké dílo, které svou krásou a dokonalostí překonalo všechny ostatní evropské zahrady. Jedinečné zahrady Vaux-le-Vicomte, Tuilerie a Versailles vytvořil alespoň z větší části zřejmě největší evropský zahradní architekt André Le Nôtre (1613-1700).

ANDRÉ LE NÔTRE (1613 - 1700): umělec pocházející ze zahradnické rodiny založil svou slávu zahradou ve Vaux-le-Vicomte, kterou koncipoval pro perspektivní pohled z dálky. Z evropských zahrad převzal různé zahradní motivy, např. kanály, vodní nádrže, schodiště nebo rampy, ale kombinoval je zde novým nápaditým způsobem využívaje přitom efektu přesné osové geometrie a perspektivních průhledů, ale i zrcadlení na vodních plochách nebo pohybu slunce.

K proslulým zahradním kompozicím ve Versailles založeným Le Nótrem patří například: labyrint se zvířecí kašnou (1666) Bosquet du Théâtre d'Eau (1671); Bosquet des Sources (1679).

Regentství (1715 - 1723) a rokoko (doba Ludvíka XV.; 1723 - 1774): politické zmatky na počátku 18.století a úpadek moci francouzské koruny měly nepřímý vliv také na architekturu. Hlavním zadavatelem staveb byla nyní šlechta, architektura se rozvíjela v provinciích a monumentální zámky vystřídaly skromnější stavby městských paláců. Místo pateticky ztvárněných průčelí v podobě korintských hlavic a těžkých říms s antickým kladím se začal užívat přebujelý, jemně naturalistický dekorativní styl zaměřený na řešení interiéru.

Nový styl, teprve později nazývaný rokoko (podle „rocaille“ - ornamentu ve tvaru mušle), se prosadil ve druhém desetiletí 18. století, ale některé jeho prvky byly známy již v období baroka, zčásti i renesance a manýrismu. K nejtypičtějším z nich patří:

- ◆ dělení stěn pomocí panó (stěnových polí tvořících rámy z jemně proplétaných křivek a uvnitř vyzdobených idylickými zahradními, divadelními či čínskými motivy v pastelových barvách nebo groteskami), zrcadel a supraport;
- ◆ plochý nebo žlábkový strop se štukovanými arabeskami z girland propletenými pásy;
- ◆ mušlové formy, kartuše, asymetrický listový a květinový ornament.

ROBERT DE COTTE (1656 - 1735): jeden z nejvlivnějších architektů první poloviny 18.století, žák a spolupracovník J. Hardouina-Mansarta, významný zakladatel a představitel stylurégence. V Paříži postavil řadu paláců (např. Hôtel d'Estrées nebo Hôtel Bouvallais), ale podílel se i na zahraničních projektech, k nimž patřily zámky ve Würzburgu, Brühlu a Schleißheimu, Palacio Real v Madridu a pevnost Rivoli u Turína.

Neoklasicismus (styl Ludvíka XVI. neboli Louis-Seize; 1760-1792): příklon ke klasicismu, který se projevil již na vítězném návrhu východního průčelí Louvru, pokračoval i po smrti Ludvíka XIV. (v r. 1715) a určoval vnější podobu městských paláců, náměstí a veřejných budov jak v Paříži, tak i v jiných městech, např. v Bordeaux. Ve versailleském Malém Trianonu vytvořil Jacques-Ange Gabriel (1698-1782) raně klasicistní kánon, v němž se inspiroval mj. nálezy v Pompejích a anglickým neopalladianismem.

JACQUES-ANGE GABRIEL (1698 - 1782): hlavní představitel raného klasicismu ve francouzské architektuře, dvorní architekt Ludvíka XV. a tvůrce veřejných budov a náměstí v Paříži.

Hlavní díla:

Malý Trianon ve Versailles(1762-1764);

École Militaire v Paříži(1751-1758);

Place de la Concorde v Paříži (1761; dříve Place Louis XV).

Sochařství

Sochařství Lidské tělo se stalo prostředkem vyjádření života lidské duše. Jsou to vypjaté duševní stavy: nevázaná radost, tichá meditace, extatická vize, mystická rozkoš, zoufalství z nicotnosti života i předsmrtná agonie. Roucha barokních mají vyduté a rozevláté záhyby nebo oděv těsně lne k tělu.

LORENZO BERNINI (1598-1680) je zakladatel barokního sochařství. Pro Berniniho je charakteristická jednopohledovost, odstranění soklu, spojení s prostorem. Iluzionistické snaze přiblížit sochu malbě sloužila Berninimu vrтанá technika, kterou odvodil z římského sochařství. Vrtákem dělá otvory do mramorového bloku a vpouští do sochy okolní prostor. Vysekával dlátem nepravidelné plošky, které působí jako tahy štětcem na obraze.

dílo: něco je již výše

Koza Amaltheia

Apollon a Dafné

Vidění-Extáze sv. Terezie z Avily, 1645-1652, kaple Cornaro kostela Santa Maria della Vittoria. Bozzetto k tomuto dílu je uloženo v Ermitáži.

Malířství

Barokní malířství porušilo renesanční zákony rovnováhy a harmonie. Přineslo pohyb, ruch a napětí. Používalo silné dramatické světelné efekty. Vyjadřovalo silná duševní hnutí, mělo sklon k nadsázce a k divadelní efektности. **Nástrovní fresky** na klenbách a kupolích chrámů, v reprezentačních sálech, na schodištích paláců a zámků, v otevřených lodžích iluzívně otevírají architekturu do nebeského prostoru.

V **závěsném obraze**, malovaném většinou na plátně, rozvinul barok **všechny náměty**:

obraz náboženský,

mytologický, historický,

alegorický,
podobiznu,
krajinomalbu,
žánrový obraz

a rozšířil námět o zátiší jako samostatný malířský obor.

Vývoj barokního malířství dospěl od **kontrastního temnosvitu raného baroku přes různé způsoby šerosvitné malby vrcholného baroku až k barevnému iluzionismu pozdního baroku a rokoka.** Malíři si postupně začali všímat působení přírodního osvětlení a ovzduší na barevnost předmětů a dospěli v první pol. 18. stol. až ke světlé atmosférické malbě rokoka.

CARAVAGGIO (1575-1610) byl zakladatel radikálního barokního malířství. Caravaggio byl známý pouliční výtržník. Často se dostával do problémů s papežskou justicí. Řím byl v té době nebezpečným městem, potyčky končily často i smrtí některého z účastníků.

Zvláštní zájem měl o zátiší a prohlásil, že jablko může být stejně krásné, jako Madona. Košík s ovocem patří k prvním samostatným zátiším v novodobém evropském malířství. Hlavním výtvarným prostředkem v jeho obrazech bylo světlo vržené ze strany, aby vystoupila plastičnost tvarů. Docíloval tak dramatické působivosti.

Caravaggiovy obrazy jsou nejsilnější v zobrazování emocí a výrazu jejich aktérů. Mistrně dokázal vystihnout psychologickou povahu zobrazovaného děje. Dokázal se soustředit i na relativně podružné detaily svých obrazů. Problém mu ale dělalo zachycení pohybu. Některé jeho postavy jsou podivně strnulé. Také volba pozadí obrazů pro něj nebyla jednoduchá: ve většině případů to je nediferencovaná tmavá plocha

dílo:

Mladý Bakchus

Nemocný Bakchus

Extáze svatého Františka

Loutnista

Medúza

Povolání svatého Matouše

Umučení svatého Matouše

Ukřižování svatého Petra

Růžencová madona

Kladení do hrobu jeden z monumentálních Caravaggiových obrazů. Dílo pochází z kostela Chiesa Nuova v Římě, dnes Pinakotéka Vaticano. Skupina osob ukládajících Krista na kámen je přísně symetricky uspořádaná, kamenná deska úhlopříčně vyčnívá z hloubky obrazu. Ústředním motivem není samotné pomazání Krista a jeho pokládání do hrobu, ale žal Panny Marie, která oplakává mrtvého. Caravaggio se na tomto obraze vzdává klasického ideálu vznešeného, krásného a heroického obrazu člověka, jak byl zobrazován v umění renesance. Jeho postavy nevystupují jako sebevědomí hrdinové. Jsou skloněné, skrčené, ponížené. Na tomto díle můžeme obdivovat skvělé malířovo zachycení světla.

Druhé středisko barokního malířství vzniklo v Boloni. Tři členové rodiny **CARRACCIŮ** založili r. 1585 akademii. Osvojili si a sladili různé výrazové prostředky: římskou kresbu Raffaelovu a Michelangelovu s benátským a lombardským kolorismem. Tak se zrodil **eklektismus**, nepůvodní tvorba, která čerpá z díla jiných mistrů nebo dob a slohů a skládá je v nové celky.

ANNIBALE CARRACCI (1560-1609) byl nejgeniálnější ze tří bratrů. R. 1595 povolán do Říma, aby vyzdobil Farnesský palác (arch. SANGALLA)

Frezky v Palazzo Farnese-mylogické náměty např.: Triumf ctnosti nad neřestí a Hekules na rozcestí.

Kající Magdaléna v krajině

Domine quo vadis? (Kristus zjevující se Svatému Petrovi na Appijské cestě)

Jedlík fazolí

Malířství Francie

Pro francouzské malířství období baroka je příznačný klasicizující směr. Za krále Ludvíka XIV. se stal oficiálním slohem. **GEORGES DE LA TOUR** (1593-1652) byl mistrem umělého světla, náboženské výjevy v interiéru jsou osvětleny hořící loučí nebo svíčkou.

NICOLAS POUSSIN (1594-1665) vyšel ze studia antického umění a mistrů klasické renesance. Podle nich budoval mytologické a alegorické kompozice. Byl tvůrce heroické ideální krajinomalby. **CLAUDE LORRAIN** (1600-1682) vytvořil ideální krajinu s biblickou nebo antickou stafáží. Střídají se proudy světla a stínu.

CHARLES LE BRUN (1619-1690) byl první dvorní malíř Ludvíka XIV. Byl ředitel Akademie, přiděloval zakázky a hodnotil jejich výsledky. Ředitel manufaktury Gobelins.

Španělsko – 17.stol. je zlatou dobou španělského malířství.

DIEGO VELÁZQUEZ (1599-1660). Hlavním dílem jsou podobizny. Stal se královským malířem v Madridu a portrétoval Filipa IV. a jeho dvůr – infantky. Jeden z nejvýznačnějších světových mistrů. **FRANCISCO DE ZURBARRAN** (1598-1664) byl hluboce nábožensky cítící malíř, obrazy ze života světce a mučedníků. **MURRILLO** (1618-1664) maloval zpočátku žánrové výjevy s květinářkami a přadlenami, později se věnoval náboženské malbě. Proslul obrazy madon.

Nizozemí

PETR PAVEL RUBENS (1577-1640) byl zakladatel vlámského barokního malířství. Dvorní malíř a diplomat (jižní Nizozemí bylo závislé na španělských Habsburcích, místodržitelka Isabela, dcera španělského krále Filipa II., katolický stát). Mistrovská díla: Vztyčení kříže, Snímání z kříže – obojí je v antverpské katedrále Medicejský cyklus – pro Lucemburský palác v Paříži. Dnes je celý cyklus v Louvre. Rubens měl velkou dílnu, kde s ním spolupracovali malíři pomocníci, specialisté např. na krajiny a zátiší. Převážně dílem těchto pomocníků je oltářní obraz Umučení Sv. Tomáše a jeho nástavec Sv. Augustin pro kostel Sv. Tomáše v Praze na Malé Straně (1634). Pobýval v Itálii, kde se seznámil s hlavními uměleckými středisky. Měl jásavý kolorit (díky písčově světlému podkladu) a dramatický styl. Tvarová a pohybová nadsázka.

ANTHONIS VAN DYCK (1599-1641). Nejvýznamnější Rubensův žák. Ovlivnil portrétní malbu ve Francii, Španělsku, Itálii a Anglii. Mistrovské dílo světového malířství je jeho Podobizna Karla I. (r. 1635).

REMBRANDT VAN RIJN (1606-1669). Byl Holanďan, to znamená kalvinistické severní Nizozemí. Jeho dílo je realistické oproti barokně patetickému Rubensovi. Rembrandt používal jako podklad černý asfalt. Vynikl jako kreslíř a grafik. Jeho dílo obsahuje 800 obrazů a 300 grafických listů (leptů a suchých jehel). 2000 kreseb. Z obrazů je známá: Anatomie dr. Tulpa (r. 1632). Světlo vyzařuje z pitvané mrtvoly. Noční hlídka (r. 1642) Nové pojetí skupinové podobizny. Nejvíce oceňován je za své pozdní dílo (používal převážně černou, bílou, červenou a žlutou barvu). Z této doby jsou to obrazy: Židovská nevěsta (1667) a Návrat ztraceného syna (1668).

FRANZ HALS (1581-1666) byl jeden z nejlepších portrétistů v holandském i světovém malířství. Žil a tvořil v Haarlemu.

JAN VERMEER VAN DELFT (1632-1675) byl největší osobnost delftské školy. Mistr denního rozptýleného světla. Postavy v interiéru měšťanského pokoje. Charakteristická je pohoda, trvání času, zasnění.

JAN VAN GOYEN (1596-1656) maloval realistický typ krajiny s nízkým horizontem, ve které většinu plochy zaujímá obloha s mraky.

JACOB VAN RUISDAEL (1628-1682) maloval romantický typ krajiny s těžkými mraky, rozsochatými stromy a padajícími vodopády. V krajině hledal symbolický význam.

Anglie

WILLIAM HOGARTH (1697-1764). Těžištěm jeho díla je mravoličný žánr. Jeho světovou slávu vytvořily tři obrazové cykly, které namaloval a vyryl jako rytiny (byl vyučený zlatník). Cykly se nazývají: Život nevěstky Život světáka a hlavně Svatba podle módy (r. 1742-1744).

SIR JOSHUA REYNOLDS (1726-1792). Nejúspěšnější portrétista v Anglii. První president nově založené královské akademie v Londýně.

THOMAS GAINSBOROUGH (1727-1788). Ve svých krajinářských akvarelech předjímal krajinomalbu 19. stol.